

Holandesos: Vermeer

El visitant del Rijksmuseum d'Amsterdam, si té prou capacitat contemplativa i prou sensibilitat davant de la perfecció absoluta, pot passar hores senceres mirant els tres (n'hi ha quatre, però hi faltava *La carta d'amor*, segurament prestada en alguna exposició) petits quadres de Vermeer que, ells tots sols, poden omplir de felicitat un matí sencer. Hi ha la lletera, de cos compacte i robust, certament una dona del poble, vessant amb un pitxer de fang cuit aquell raig de llet prodigiós, el jupetí de cuir emmotllant suaument el pit, el davantal recollit, el cap amb aquella inclinació concentrada, i sobretot l'aire de la cambra o cuina, les parets, l'atmosfera, aquella sensació indefinible de realitat subtil. I la jove vestida de blau davant de dues cadires i una taula i un gran mapa penjat a la paret, amb el cap també lleugerament inclinat i un gest de concentració en la lectura, no sabem si penosa o alegre perquè el gest de la dona és eteri i, si el lector em disculpa, sublim. I el carreró de Delft, que és la presència real, immediata, d'una escena de vida modesta i tranquil·la. Milers i milers de pintures d'aquella Holanda increïble del segle XVII, com les trenta o quaranta que va produir l'immens Jan Vermeer, són de dimensions reduïdes, per a poder-les penjar en qualsevol habitació popular o discretament burgesa, i per a poder-les transportar en un comerç d'art abundant i activíssim, i el visitant contemplatiu va d'un petit quadre a l'altre, passa petites eternitats de bellesa davant d'una dona i de l'altra, observant l'espessor dels colors, la meravella indefinible del conjunt, i no arriba a entendre que allò siga l'obra d'un bon home de Delft, que pintà poc i va viure pocs anys, amb beneficis modestos i escassos. Tres vegades, a fi de contrastar, el visitant del museu passa a la sala veïna, dedicada a la molt més famosa *Ronda de nit* (és a dir, *La companyia de Frans Banning Cocq i Willem de Ruytenburch*) del molt més cèlebre Rembrandt. La pintura és enorme, ocupa tot un pany de paret, i representa l'exaltació quasi militar del nou ordre burgès triomfant. El personatges no són generals o capitans d'ofici, no són guerrers: són comerciants, teixidors, tintorers,

Joan Francesc Mira

són l'aristocràcia d'un ordre social, l'ordre del comerç i la indústria, no de la noblesa guerrera o de cort. Sembla, a primera vista, estrany, però els petits quadres de Vermeer i l'enorme de Rembrandt es complementen perfectament:

l'exhibició triomfal i emfàtica del poder burgès, la vida domèstica amable dels ciutadans, l'exaltació exterior, la densitat dels interiors.

La mateixa densitat que he pogut observar davant de la puntaire i l'astrònom del Louvre, davant del pintor (la dignitat de l'ofici propi) del Kunsthistorisches de Viena, i d'alguns altres que també he tingut ocasió de contemplar llargament a Nova York o a Londres. No sóc l'únic visitant de museus que ha passat moments gloriosos de contemplació davant d'un dels escassos quadros de Vermeer, meravelles petites de la perfecció més alta de l'art de la pintura. Com ara *El geògraf*, fa pocs anys, al museu Städel de Frankfurt. El geògraf de Vermeer, germà d'altres figures que reben també la llum pàl·lida d'una finestra de vidres plomats, com l'astrònom, com la dona del llaüt, com la lletera, calcula alguna cosa amb un compàs damunt d'un plànol obert sobre una taula endomassada. Hi ha, com en altres escenes semblants, un globus terraquí, un armari, un mapa damunt de la paret del fons. Hi ha, per tant, l'"interior holandès" que endevinem confortable, la llum tamisada, i la presència del món exterior en un mapa, del món sencer en un globus terraquí. Això era Holanda, i això ha estat sempre la seua grandesa. La mateixa experiència de petit país que vol ser alhora un domicili amable i càlid i un espai obert a la terra sencera, i que en aquella segona meitat del XVII, alliberada de la intolerància espanyola, va donar, entre altres coses, la més gran concentració de pintura que s'haja vist mai en tan poc de temps. Sempre he somniat, inútilment, que el meu país fora com una Holanda mediterrània impossible. On un Vermeer nostre hauria pintat una dona amb un pitxer de llet, llegint una carta o tocant un instrument musical, i un jove geògraf contemplat no se sap què, més enllà d'uns vidres translúcids i blancs.

“Això era Holanda, i això ha estat sempre la seua grandesa. La mateixa experiència de petit país que vol ser alhora un domicili amable i càlid i un espai obert a la terra sencera, i que en aquella segona meitat del XVII, alliberada de la intolerància espanyola, va donar, entre altres coses, la més gran concentració de pintura que s'haja vist mai en tan poc de temps”